

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta	2/43/2010
Eduskunta	18.2.2010

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ilmasto- ja energiapolitiikka: kohti vähäpäästöistä Suomea (VNS 8/2009 vp)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa lausuntopyynnöstä. Neuvottelukunta kiinnittää lausunnossaan huomiota ilmasto- ja energiapolitiittiseen tulevaisuus-selontekoon liittyviin sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiin.

Tulevaisuusselonteko arvioi ilmasto- ja energiapolitiikan haasteita pitkällä aikavälillä sekä globaalista että kansallisesta näkökulmasta. Selonteon tavoitteeksi esitetään herättää keskustelua ilmastonmuutoksesta, sen torjunnasta ja siihen sopeutumisesta (s. 9). Selonteossa linjataan politiikan osa-alueita, joihin on kiinnitettävä huomiota lähitulevaisuudessa, jotta tuntuvia muutoksia saadaan aikaan pitkällä aikavälillä.

Ilmasto- ja energiapolitiikkaselonteossa todetaan, että ilmastonmuutos on maailmanlaajuinen taloudellinen, sosiaalinen ja poliittinen sekä entistä enemmän myös turvallisuuskysymys (s. 33). Siksi tarvitaan maailmanlaajuista yhteistyötä. Selonteossa todetaan, että toimet ilmastonmuutosta vastaan eivät johda kestäviin tuloksiin ilman köyhyyden vähentämistä (s.36). Väestönkasvu vaikuttaa päästöjen lisääntymiseen. Selonteossa todetaankin, että väestökehitystä voidaan tasapainottaa parhaiten silloin, kun inhimilliset perustarpeet on tyydytetty riittävällä tavalla, tarjolla on kattavasti laadukkaita seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluita. Tällöin avainasemassa on tyttöjen ja naisten koulutus sekä voimaannuttaminen. (S.39).

Ilmasto- ja energiapolitiikkaan vaikuttavat väestön määrä, talouskasvun vauhti, teknologian kehitys, eri energiamuotojen hinnat sekä arvomaailma. Ilmastonmuutos vaikuttaa edetessään ilmastopolitiikan edellytyksiin. (S. 47)

Selonteossa esitetään perushuomiot ilmastosta ja sukupuolesta (s. 57). (1) Ilmastonmuutos vaikuttaa eri tavalla miehiin ja naisiin, (2) naiset ja miehet vaikuttavat ilmastonmuutokseen eri tavalla, (3) ilmasto-politiikasta päättävät enimmäkseen miehet sekä (4) sukupuoli ja sopeutuminen ilmastonmuutokseen. Selonteossa on tunnistettu sukupuolen merkitys ja se on myös viety valtioneuvoston linjauksiin yleisellä tasolla: "Arvioidaan ilmastopolitiikkaa myös sukupuolinäkökulmasta. Vahvistetaan naisten osallistumista ilmastopolitiittiseen päätöksentekoon kansainvälisissä neuvotteluissa." (s.64). *Sukupuolen merkityksen tunnistamisen olisi kuitenkin voinut viedä huomattavasti vahvemmin ja tietoisemmin raportin muihin osiin, erityisesti skenaarioihin ja ilmastoa säästävä arki –lukuun.* Jos sinänsä konkreettisiin arjen ratkaisuihin olisi lisäksi sisällytetty tietoa missä sukupuolet eroavat toisistaan, olisi jo selonteossa päästy askelta pidemmälle:

olisi esimerkiksi päästy pohtimaan minkälaista tietoa kannattaa suunnata naisille, miehille, tytöille, pojille, eri ikäisille ja eri puolilla maapalloa asuville. Tällaista tutkimustietoa tulee jatkotyöskentelyssä hyödyntää.

Kun ilmasto- ja energiapolitiikkaa tarkastellaan sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta havaitaan, että ilmaston lämpenemisestä aiheuttavista muutoksista kärsivät kohtuuttomasti kehitysmaiden köyhät naiset. Ilmastopolitiikasta sen sijaan päättävät enimmäkseen miehet. Näin jätetään naisilla oleva tieto käyttämättä.

(1) Vaikutukset naisiin ja miehiin: ilmastonmuutos heikentää etenkin köyhien naisten asemaa

Ilmastonmuutos vaikuttaa eri tavoin länsimaiden ja kehitysmaiden ihmisten arkeen. Lisäksi sen vaikutukset kohdistuvat eri tavoin miehiin ja naisiin. Eniten kärsivät köyhimmillä alueilla asuvat, maataloudesta tai muusta ilmastonmuutokselle erityisen haavoittuvasta elinkeinosta elantonsa saavat ihmiset. Näistä maaseutujen köyhistä noin 70 prosenttia on naisia. Erityisesti lapset, nuoret tytöt ja vanhemmat naiset ovat haavoittuvassa asemassa.

Ilmastonmuutoksen on ennustettu lisäävän kuivuutta, vaikeuttavan sateiden ennustettavuutta sekä lisäävän ääri-ilmiöitä, kuten tulvia ja hirmumyrskyjä. Tämä johtaa viljelyn, ruoan tuotannon sekä veden ja kotitalousenergian saannin vaikeutumiseen. Nämä kaikki ovat kehitysmaissa perinteisesti naisten tehtäviä. Esimerkiksi vesivarojen hupeneminen heikentää perheiden elinmahdollisuuksia ja lisää naisten ja tyttöjen työtä, jolloin he eivät mahdollisesti pysty kouluttautumaan.

Naiset ovat haavoittuvassa asemassa myös lisääntyvien luonnonkatastrofien aikana. Tutkimuksessa 141 maasta ajalla 1981–2002 huomattiin, että luonnonkatastrofeissa kuolee keskimäärin enemmän naisia kuin miehiä niissä yhteiskunnissa, joissa naisten taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia ei suojella¹.

Naisten erityisen haavoittuva asema ilmastonmuutoksen seurauksena ei kuitenkaan tarkoita, että ilmastonmuutos koskettaisi vain heitä. Miehet ja pojat joutuvat myös kärsimään ilmastonmuutoksen tuomista muutoksista. Sukupuolisensitiivisen tutkimuksen tuleekin kiinnittää huomiota myös niihin tilanteisiin, joissa ilmastonmuutoksen vaikutukset kohdistuvat nimenomaan miehiin ja poikiin. Myös elämäntilanteiden moninaisuus tulee huomioida: köyhät ja rikkaat, eri ikäiset, eri alueilla asuvat tai eri ammateissa työskentelevät miehet ja naiset kohtaavat ilmastonmuutoksen vaikutukset eri tavoin.

Vuonna 2007 EU perusti globaalin allianssin ilmastonmuutoksen torjumiseksi (Global Climate Change Alliance, GCCA). Sen kautta EU jakaa vuosina 2008–2010 kuusikymmentä miljoonaa euroa kaikkein haavoittuvimpien kehitysmaiden kanssa toteutettaville, ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyville yhteistyöhankkeille. Allianssin perustamista käsittelevässä komission tiedonannossa sukupuolinäkökulma jää kuitenkin vähäiseksi, vaikka suurin osa haavoittuvimpiin ihmisryhmiin kuuluvista kehitysmaiden ihmisistä on naisia.

(2) Miehet ja naiset vaikuttavat ilmastonmuutokseen eri tavalla

Miehet ja naiset paitsi kärsivät ilmastonmuutoksen seurauksista eri tavoin, myös vaikuttavat esimerkiksi kulutuskäyttäytymisellään eri lailla sen etenemiseen. Teollisuusmaissa naiset käyttävät miehiä enemmän

---

¹ Aguilar, Lorena (2009), Naiset ja ilmastonmuutos. Teoksessa *Maailman tila 2009. Lämpenevään maailmaan*. Worldwatch-instituutti. Gaudeamus, Helsinki. s. 85.

julkisia liikennevälineitä, miehet puolestaan yksityisautoilevat enemmän. Miehet voivat torjua ilmastonmuutosta mm. hyödyntämällä julkisia kulkuvälineitä ja käyttämällä vähäpäästöisiä henkilöautoja.

Naiset voivat toimia ilmastonmuutoksen hidastajina mm. tekemällä ekologisia kulutusvalintoja. Teollisuusmaissa kotitalouksien päivittäisistä hankinnoista naiset tekevät noin 70 %. Naisilla on siis päätöksentekovaltaa siihen millaisia kotitalouskoneita tai tuotteita perheeseen valitaan ja siten mahdollisuus vaikuttaa ilmastonmuutoksen hidastamiseen. Näillä päätöksillä on ympäristön kannalta suuri merkitys, kuten selonteossakin todetaan.

Selonteon luvussa 7 painotetaan ilmasto-ongelmien torjumisen edellyttävän siirtymistä ympäristön kannalta kestävämpään kulutukseen. Kuluttajavalituksella ja tuotteiden energiamerkinnoilla vaikutetaan energiansäästötalkoisiin. Euroopan parlamentti hyväksyi vuonna 2009 päätöslauselman elintarvikkeiden turvallisuudesta. Päätöslauselmassa parlamentti kannattaa pakollisia merkintöjä raaka-aineiden alkuperämaasta sekä tuotteen viimeisestä jalostuspaikasta. Näin kuluttaja pystyisi aiempaa paremmin arvioimaan esimerkiksi päästöjä, joita tuotteen valmistuksessa käytettyjen raaka-aineiden kuljetus aiheuttaa.

(3) Naiset aliedustettuina ilmastoneuvotteluissa

Naiset ovat usein aliedustettuina ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvässä päätöksenteossa kaikilla tasoilla: paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Kansainvälisissä ilmastokokouksissa vain neljäsosa päättäjistä on naisia ja valtuuskuntien puheenjohtajista vain joka kymmenes on nainen. Erityisesti köyhien naisten ääni jää yleensä puuttumaan neuvottelupöydistä. Tällöin heidän huolenaiheensa jäävät kuulematta, ja lisäksi kansainvälinen yhteisö menettää arvokasta tietoa. Esimerkiksi alkuperäisyhteisöjen naiset tuntevat usein perinteisiä keinoja, joilla muuttuviin ilmasto-oloihin on menneisyydessä sopeuduttu.

Kansainväliset ilmastoneuvottelut Kioton pöytäkirjan jälkeisistä toimista käytiin joulukuussa 2009 Kööpenhaminassa. Kööpenhaminan kokousta valmistelemissa Balin (2007) ja Poznanin (2008) ilmasto-konferensseissa naisnäkökulman ottaminen ilmastonmuutoksen vastaiseen taisteluun jäi vaatimattomaksi. Balin konferenssissa annettiin kuitenkin rohkeava esimerkki perustamalla sukupuolinäkökulmaa korostava allianssi GGCA (Global Gender and Climate Alliance). Se on kansainvälisten järjestöjen ja YK:n toimielinten perustama yhteistyöverkosto, jonka tavoitteena on sisällyttää sukupuolinäkökohdat kaikkeen ilmastonmuutosta koskevaan päätöksentekoon ja politiikkaan.

GCCA:n ja GGCA:n kautta on tuettu sukupuolinäkökulman huomioivaa tiedotustyötä. Järjestöt ja Suomen hallitus järjestivät yhteistyössä Poznanin ja Kööpenhaminan ilmastokokouksissa naisia ja ilmastonmuutosta käsitelleitä oheistapahtumia. Sukupuoli ja ilmastonmuutos onkin yksi Suomen kehityspolitiikan painopiste-alueista. Tanskan hallitus ojensi Tasavallan Presidentti Tarja Haloselle Kööpenhaminan kokouksessa Millenium Development Goal 3 –soihdun huomionsoituksena sukupuolten tasa-arvon ja naisten osallistumisen vahvistamisesta ilmastonmuutosta koskevassa kansainvälisessä yhteistyössä.

(4) Sopeutuminen ilmastonmuutokseen

Naisilla ja miehillä tulee olla mahdollisuus osallistua ilmastonmuutoksen torjuntaan ja varautua sen tuomiin muutoksiin heidän elinympäristössään. Myös naisille tulee avata mahdollisuus osallistua sopeutumishjelmien tekemiseen ja ohjelmien toteuttamista koskevaan rahoitukseen. Jos kehitysmaiden

naiset saivat maata, luottoa, lannoitteita, tekniikkaa ja koulutusta heidän olisi helpompi varautua ilmastonmuutoksen mukanaan tuomiin haasteisiin.

Naisten aseman parantaminen yhteiskunnassa yleisesti antaa heille myös paremmat mahdollisuudet sopeutua uusiin olosuhteisiin. Sukupuolten välisten suhteiden kehittyminen tasa-arvoisempaan suuntaan ei tapahdu ilman poliittisia päätöksiä ja ilman molempien sukupuolten tukea.

Tulevaisuusselonteko ja sukupuoli

Tulevaisuusselontekoprosessi on ollut osallistava. *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta olisi toivonut tarkempaa tietoa siitä miten naiset ja miehet osallistuivat prosessin eri vaiheisiin ja miten naiset ja miehet erosivat kannanotoissaan.* Selonteossa oli mielenkiintoinen yksittäinen tieto, jonka mukaan sukupuolierot olivat suurimmat skenaariossa D teknologia ratkaisee: skenaariota kannattivat käytännössä vain miehet (s. 168). Olisi ollut kiinnostavaa saada selonteossa *syvempää sukupuolianaalyysia*. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kysyy *miten naiset ja miehet otettiin huomioon kun rakennettiin neljää vähäpäästöisen Suomen tarina?*

Tulevaisuusselonteon valtioneuvoston linjauksissa korostuvat erilaiset teknologiset ratkaisut, joita toki tarvitaan. *Niiden rinnalla tulee käynnistää sukupuolten välistä tasa-arvoa edistäviä muutosprosesseja yhteiskunnan rakenteissa, esimerkiksi työelämässä ja epäoikeudenmukaisessa sukupuolten välisessä työnjaossa. Naiset tulee nähdä subjekteina, voimavarana ja innovaattoreina. Naisten kokemusten hyödyntäminen nykyistä paremmin edistää perheiden, yhteisöjen ja kokonaisten kansakuntien pyrkimyksiä taloudelliseen riippumattomuuteen, sosiaaliseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen.*

Kun ilmasto- ja energiapolitiikkaa tarkastellaan sukupuolisilmälasiin lävitse, löydetään myös tehokkaammat ja halvemmat ratkaisut. Kyse on paitsi oikeudenmukaisuudesta myös tarkoituksenmukaisuudesta. Avain tähän on ennen muuta kehitysmaiden naisten voimaannuttaminen, jonka tulevaisuusselonteko myös nostaa esiin (s. 39). Keinoina on esimerkiksi paikalliset mikroluottojärjestelyt ja naislainat. Näillä voidaan vaikuttaa nopeasti ihmisten elämänlaadun ja elintason parantamiseen.

Keskeistä onkin sukupuolten välisen yhteiskunnallisen tasa-arvon lisääminen ja ilmastonmuutoksen torjuminen, jotta parannetaan sekä kehitysmaiden että teollisuusmaiden ihmisten valmiuksia selvitä muutoksen mukanaan tuomista haasteista.

Pääsihteeri

Hannele Varsa